

Martin Baxa

Je to zvláštní, dodnes, když se blížím k Nostickému paláci, cítím velmi nepříjemný nervózní tlak v oblasti žaludku. Nepřekvapilo mě, že zdejší současný šéf, ministr kultury Martin Baxa, samozřejmě díky svému věku nezná ponurou předlistopadovou historii této budovy, v níž sídlil Pragokonzert, jedna z nejodpudivějších institucí socialistické kulturní politiky, protkaná od nejvyššího vedení až dolů estébáky a dalšími podivnými exponenty tehdejšího režimu, s nimiž jsme si mnozí leccos užili. Co mě naopak překvapilo, byla jeho poměrně značná orientace na mnohvrstevnaté české hudební scéně. Když uviděl titulní stránku jednoho z čísel Autoru in, které jsem mu přinesl, okamžitě začal vysvětlovat své tiskové tajemnici, kdo je to Nikol Bóková a jakou hudbu tvoří a provozuje.

TEXT: MICHAL PROKOP

To byl hodně slibný začátek rozhovoru: Co posloucháte, když posloucháte? Jestli posloucháte...

Jsem člověk, řekl bych, širokého záběru. Kdysi mě třeba nečekaně uhranul slovácký folklor. Dnes, po desetiletích, mám nejraději to, čemu se říká vážná hudba v různých podobách. Mám velmi rád starou hudbu. Když jsem se třeba před několika týdny potkal s Petrem Kotíkem, svěřil jsem se mu s tím, že jsem minulý rok vstoupil do rozbouřených vod soudobé vážné hudby. Snažím se styly kombinovat a zatím mě to těší. Někdy si pustím hudbu středověkou, někdy Collegium 1704, někdy hudbu soudobou, někdy slovácký folklor a někdy současné, takové, řekněme, alternativnější písničkáře.

A máte na to vůbec čas, dneska?

Část hudby absorbuji vlastně služebně, ale taky si vybírám. Když měla Česká filharmonie klasický abonentní koncert,

který dirigoval sir John Eliot Gardiner, zrušil jsem program a šel na jeho koncert. Rád si pouštím hudbu později večer, před usnutím, o víkendu nebo někdy, když mám náročnější program.

Co se poslouchalo u vás doma? To člověka formuje, jaké kolem visí obrazy, co se tam hraje, co se čte...

Moje maminka s tatínkem měli rádi dechovku, to byla kulisa mého dětství. Ale když mám odpovědět na otázku, co byla hudba, kterou už si pamatuju a která mě ovlivnila, tak já jsem ročník 1975. Do věku, kdy už se vážně poslouchá nějaká hudba, jsem přicházel okolo revoluce a tehdy určitě irští U2, slavní britští Depeche Mode. Zažil jsem ještě dobu, kdy jsme si vyměňovali na základní škole plakáty s Davem Gahanem a ostatními, a třeba z českých kapel jsem měl, a to už jsou moje univerzitní a gymnaziální léta, rád Mňágu a Žďorp.

Vy jste byl poměrně dlouho plzeňským primátorem. Jste lokální patriot?

Jednoznačně ano. V Plzni jsem se narodil a vyrůstal. Na pět let jsem opustil domácí hnízdo a šel jsem studovat do Brna, ale zase jsem se do Plzně vrátil, učil jsem tam, dělal jsem politiku. Dneska působím v Praze, ale Plzeň vždycky byla, je a bude můj domov.

A jak jste se dostal k politice? Měl jste nějakou takovou ambici od začátku, tu maršálskou hůl v tornistře, jak se říká?

Maršálskou hůl jsem určitě od začátku v tornistře neměl, ale samozřejmě ambice vždycky k politice patří. Vyrůstal jsem, když byla sametová revoluce, bylo mi 15 let a to už je věk, kdy člověk vnímá, co se kolem něj děje. Celé devadesátky, ten velký kvas, transformace společnosti, mě zastihly, když jsem byl na gymnáziu, na vysoké škole. Přirozeně mě to

přitahovalo. Dokonce jsem na gymnáziu uvažoval, že bych studoval politologii.

Když teď srovnáte komunální politiku, kde jste sbíral zkušenosti, s tou politikou tzv. velkou, celostátní, jejíž součástí jste už nějakou dobu, je mezi nimi nějaký rozdíl?

Rozdíl je v tom, že v komunální politice jsou povětšinou vidět bezprostřední výsledky vaší práce. Když jako starosta nebo primátor přesvědčíte zastupitelstvo o tom, že je třeba někde něco postavit, zřídit, vytvořit, tak se to děje obratem. Už během krátkého mandátu můžete vidět výsledky. V celostátní politice, ve sněmovně, ale i tady na ministerstvu, samozřejmě rozhodnutí někdy trvají déle. A třeba co se týká zákonů, tak jejich dopady se samozřejmě projevují až za nějakou dlouhou dobu. Co mají obě politiky společné, je, že vyžadují nějaké dovednosti, které se člověk musí učit. Vyjednávání, nacházení kompromisů, schopnost mluvit s lidmi různého ražení.

Měl jste nějaký vzor, nějaké majáky, kdo v té politice byl takovým vaším učitelem?

Lidi, od kterých jsem odezíral nebo se učil, byli třeba někteří významní představitelé lokální politiky u nás v Plzni. Bývalí primátoři, hodně dobrých rad mi dával třeba Jiří Šneberger, který potom zamířil také do politiky celostátní. A vždycky jsem, a to je otázka, jestli jako vzor nebo jak to říci jinak, pečlivě poslouchal a četl to, co říkal a psal Václav Havel. To mi pořád zůstalo a je dobré se tím řídit.

Co všechno vás v resortu a na ministerstvu překvapilo, když jste jako někdejší člen parlamentního Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu najednou vstoupil do „baráku“ jako ministr?

Měl jsem poměrně podrobnou orientaci v tom, jaké problémy se v oblasti kultury v Česku řeší. Pomohla mi v tom i zkušenost lokální, Plzeň byla v roce 2015 Evropské město kultury. S velkou mírou podfinancovanosti kultury jsem počítal,

Foto: archiv ODS

člověk zde na to naráží v každém okamžiku. Ale co mě překvapilo, bylo zjištění, jak hluboké dluhy máme vůči našim vlastním organizacím. Když se vede diskuse o financování kultury, tak se mluví o tom, kolik peněz se dává na dotace, na festivaly, na opravu památek, ale Ministerstvo kultury má 31 vlastních

organizací, které zaměstnávají 6000 lidí. Celkové náklady na ně přesahují 6 miliard korun. V řadě případů máme vůči nim opravdu hluboké dluhy. Potřebovaly by víc peněz na provoz, na investice. V řadě případů jsou to klíčové státní instituce s výrazným mezinárodním přesahem. Ten dluh se bude splácet velmi

Foto: archiv Plzeňské filharmonie

postupně a dlouho. Co mě překvapilo naopak pozitivně, je fakt, že přes všechny neutěšené podmínky zaměstnáváme velké množství opravdu nadšených a oddaných lidí, kteří problémům čelí a za platy, které by samozřejmě měly být vyšší, se té práci velmi věnují a vidí v ní nějaký hlubší smysl.

A bylo Ministerstvo kultury vaší volbou, nebo je to výsledek politických jednání? Tento resort nebývá z těch, o které se koaliční partneři anebo konkrétní osoby perou...

Má první politická funkce v roce 2004 byl radní Plzeňského kraje pro kulturu, a tak se oblast kultury přirozeně prolínala celou mou dosavadní politickou kariérou. Po změnách uvnitř poslaneckého klubu ODS mi byla svěřena i agenda školství. Nabídku pana premiéra, abych řídil resort kultury, jsem přijal s pokorou, ale taky s velkou

radostí. Já si toho opravdu vážím, že mohu být ministr kultury. Považuji to za důležitou pozici a věnuju se tomu ze všech sil a s radostí, to chci zdůraznit.

Bezpochyby jste narazil na základní dilema, které na tomto úřadě bylo a bude asi vždycky, a to je pořadí priorit, kulturní dědictví na straně jedné a živá kultura na straně druhé. Já jsem zažil období, kdy i z taktických důvodů někteří ministři, ať můj tehdejší šéf, nebo třeba Pavel Dostál, můj někdejší velký kamarád, říkali: „Ubereme při rozpočtu u památek, protože na to nám poslanci pak vždycky přidají.“ Ale na to živé umění...?

Musím se přiznat, že já to jako dilema nevnímám a myslím si, že jde o dilema uměle vytvořené. Základní povinností a zodpovědností Ministerstva kultury je věnovat se všem těmto oblastem: živé kultuře, paměťovým institucím,

muzejním a galerijním sbírkám, knihovnám, ale třeba i autorskému právu, veřejnoprávním médiím. A říkat, jestli má přednost to, či ono? Že některá oblast bude mít pocit, že je v danou chvíli ošizená, to se samozřejmě z rozpočtových důvodů stát může. Ale myslím si, že správný ministr kultury nemá a nesmí upřednostňovat, a už vůbec ne vědomě, žádnou z těch oblastí.

To je samozřejmě mně velmi sympatický názor, nicméně mluvíme-li o kulturním dědictví, má povahu hmotnou a má taky povahu nehmotnou. Do jaké míry vnímáte úlohu Ministerstva kultury taky v tom, že by se mělo starat o to, aby nějaké kulturní dědictví zbylo i po naší generaci?

S tím naprosto souhlasím. Jsou to spojité nádoby, kultura spojuje všechno dohromady. Teď sedíme v jedné z kanceláří ministerstva, odkud je nádherný výhled

na věže baziliky sv. Jiří na Pražském hradě. To nás spojuje s kořeny starými přes 1000 let. A musíme se zabývat i tím, abychom v současné postcovidové době poskytli dostatečnou podporu všem, i nezřizovaným kulturním aktérům v dotačních programech. Proto si myslím, že ten, kdo by chtěl řídit toto ministerstvo se záměrným upřednostňováním třeba kulturního dědictví před živou kulturou nebo obráceně, nemůže uspět. To prostě správné není.

Vraťme se teď zpátky k hudbě. Do jaké míry si myslíte, že má ministerstvo pečovat i o to, aby ta muzika vůbec byla, aby nemusela být závislá jen na veřejných rozpočtech, dotačních programech, prostě aby si uměla vydělat? A teď nemyslím jenom vysloveně komerční výdělek, ale vůbec, aby mohly vznikat ty věci, o kterých bychom pak mohli mluvit jako o budoucím kulturním dědictví.

To považuju za jednu ze svých klíčových agend, jakkoli pokrok je velmi pomalý. První věc je, že by měl stát prostřednictvím Ministerstva kultury podporovat hudbu průřezově, pokud jsou samozřejmě splněna dotační pravidla a zákonné parametry. To se děje. Druhá věc je, že by měl český stát pomoci zahraniční prezentaci naší hudby. To se děje, ale málo. A třetí věc, podle mě úplně zásadní, je prohloubit vnímání kultury ve školách. Jde o jedno z mých velkých témat. Takzvaná kulturní kompetence by se měla zdůraznit v souvislosti s revizí rámcových vzdělávacích programů, na které pracuje ministerstvo školství. Zatím cítím vůči zapojování kulturních kompetencí do této revize opatrnost. Zjednodušeně řečeno, Česko má unikátní síť základních uměleckých škol, které poskytují vhled do jednotlivých žánrů v plné šíři, ale potřebujeme, aby i v běžné výuce na základních a středních školách měla kultura svoje silné místo a aby už to nebylo jen tradiční rozdělení na hudební a výtvarnou výchovu, ale aby se významně pozornosti dostávalo třeba filmu, vizuálnímu umění obecně, divadlu, dramatice. Je to těžké, ale nesmíme rezignovat. Jen

Foto: archiv Národního muzea

Foto: archiv Památníku ticha

tak si vytvoříme budoucí kulturní aktéry, ty, kteří se kultuře budou sami věnovat, i ty, kteří ji budou s radostí konzumovat.

Jaký názor máte na podporu české hudby? Konkrétně se ptám na takové ty metody, jako jsou kvóty na vysílání české tvorby a tak. Je mnoho mých kolegů, kteří by

přivítali, kdyby v zákoně bylo, kolik třeba Český rozhlas musí vysílat české hudby. Jak to vidíte?

Myslím, že je na jednotlivých médiích, jak si skládají program. Jsem pevně přesvědčený, že česká hudba nebo hudba, když jsme u písničků, zpívaná česky nabízí takové možnosti, že svoje publikum vždycky najde. Nikdo se nemusí obávat, že je pro média nezajímavá. Myslím, že

je posluchačský tlak na to, aby se česká hudba hrála. Nejsem sympatizantem kvót, moje ministerstvo na to nemá žádný nástroj a ani bych nechtěl, aby mělo a určovalo kvóty pro českou a cizí hudbu.

Do jaké míry je politickým problémem v naší společnosti a ve společnosti vašich kolegů politiků zejména vnímat, že kultura a umění nejsou jenom ta dlaň natažená pro peníze, ale že je tu schopnost být i významným ekonomickým faktorem, který dokáže generovat někdy hodně velké peníze? Ve světě určitě. Říká se tomu kreativní průmysl...

Myslím, že málo mluvíme o tom, jak jsme v sektoru kulturně-kreativních odvětví opravdu dobří. Zdědil jsem zhroutený systém filmových pobídek. Během roku se nám podařilo ho postavit na nohy a rozjet. To znamená miliardy korun, které se v tomto odvětví generují. A nejen proto, že máme hezké lokace – hrady a zámky, ale i proto, že máme ve filmovém průmyslu špičkové profesionály. Výborné grafiky a designéry. Dnes je řada českých designérských firem světově konkurenceschopná. Na světové úrovni je sektor tzv. gamingu, tedy počítačových her. Podpora státu je různá. Něco stát podporuje opravdu hodně, jako je třeba filmový průmysl, jinde cestu teprve hledáme. Ale myslím, že v tomto odvětví je budoucnost. A platí argument, který říkáte: kultura jenom nespotřebovává, ale kultura také umí vydělávat. Jednu věc chci ale podtrhnout. Nemám moc rád zdůvodňování toho, že by se kultura měla podporovat, argumentem, že taky vydělává peníze. Jsou i oblasti kultury, které vždycky podporu potřebovat budou a nevydělají si na sebe. Povinností každého ministra je za taková odvětví bojovat. Ale vedle toho taky říkáme, že existují branže, které nepotřebují tolik veřejné podpory. Potřebují ale dobré, předvídatelné zákony, dobré podmínky, propojení se vzděláváním. Když toto vše do sebe zapadne, můžeme být světově konkurenceschopní, vydělávat hodně peněz a zároveň mít pestrou kulturu.

Já mířím samozřejmě k tomu, co je předmětem činnosti organizace, v jejíž dozorčí radě působím. Tedy je tu Ochranný svaz autorský a obecně kolektivní správa jako instrument nějaké právní kultury, jejíž moderní mantinely jsme tu po revoluci zaváděli. Do jaké míry vnímáte ten současný „boj“ určité části naší společnosti a kolektivní správy? Já to teď samozřejmě schválně přeháním. Nejde o boj, ale jde o to, že z některých kruhů je živěn takový ten pocit „to jsou ti, kdo nás okrádají, vybírají od nás peníze v těch hospodách a kadeřnictvích a železářstvích“... (smích) Zločinná OSA...

Ano, zločinci, jasně... To samozřejmě může mít svůj prapůvod v praktikách, které tahle organizace za komunismu prováděla, ale to už je víc než třicet let minulostí. OSA založili před více než sto lety někteří naši velmi slovatní předchůdci. Tak jak vnímáte naši pozici? Protože vy jako orgán státní správy nám právě udělujete licence k tomu, abychom mohli takhle takzvaně ožebračovat ty hospodské... (smích)

V Česku je díky zakladatelské generaci, kam vy jste patřil, systém autorského práva a ochrany práv těch, kteří jsou nositeli a producenty autorských děl, nastaven na velmi dobré úrovni. Ale jak se proměňuje trh, autorské právo je vystaveno velkým výzvám. Pirátství bylo a pořád je velmi bolestivým problémem. Další výzvou jsou nové druhy nosičů a dalších moderních technologických prostředků ke konzumaci děl, která jsou chráněna autorským právem. Měl jsem nevděčný úkol předložit sněmovně novelu autorského zákona, která v sobě obsahovala transpozici evropských směrnic. Jakékoli otevření autorského zákona v parlamentu s sebou přináší projekci různých názorů. Stojím si za tím, že jsme novelu vybalancovali v nějaké ještě akceptovatelné podobě. Debata o ní sice byla místy trochu zjednodušená na ochranu malých provozoven, těch malých „železářství“,

ale jejím hlavním cílem bylo posílit boj proti nelegálnímu sdílení obsahu na internetu.

Jak se vy – konzervativní politik, člen ODS, dokonce její místopředseda – srovnáváte s tím, že máte i ve vládě lidi, kteří mají k ochraně vlastnictví, i toho duševního, výrazně jiné postoje? Jak tohle řešíte vy osobně a případně celá koalice?

Mou povinností jako člena vlády a ministra kultury, do jehož gesce spadá autorský zákon, je jednotlivé názory vyvažovat. A to nejenom názory kolegů z České pirátské strany, ale i kolegů z ODS, z nichž někteří se domnívají, že autorské poplatky jsou pro živnostníky přítěží. K tomu vždy říkám konzervativní názor, že tak jako je majetek hmotný, tak je i majetek nehmotný. Duševní nebo autorská práva musejí být chráněna, protože ti lidé jsou z toho živi, stejně jako pekaři z prodeje rohlíků, pokud to mám zjednodušit.

V jistém směru jsou na tom hodně podobně jako živnostníci...!

Ano. Jsem přesvědčen o tom, že se nám to teď podařilo, byť samozřejmě stoprocentní spokojenost není nikdy. Myslím, že kolektivní správci byli pro nás v té debatě velmi důležitými partnery. Přinášeli konkrétní fakta, která jsme brali v potaz, tak jako jsme vnímali, co říkají lidé, kteří mají jiný názor.

Do jaké míry si myslíte, že umělec je povolání? Mimořádně, já jsem už v době, kdy jsem tady na tom ministerstvu působil, zastával velmi striktní názor, že nikoli. Víím, že se vedou debaty a že se pracuje na jakémisi statusu umělce, který by měl asi pomoci v některých sociálněprávních otázkách. Faktem je, že tady najednou jaksí jsou znevýhodnění lidé, kteří pracují v režimu autorského zákona.

Nevím, jestli slovo povolání to přesně popisuje. Být umělcem je podle mě především osobní rozhodnutí, které vychází z nějaké vlastní reflexe světa a role v něm. Záleží potom na každém,

jakou cestu si konkrétně zvolí. Jestli je pro někoho umění koníčkem, zaměstnáním, životním stylem postaveným na nezávislosti samostatné výdělečné činnosti. Od Národního plánu obnovy máme za úkol připravit definici tzv. statusu umělce, což nebude snadná diskuse. V umělecké obci v Česku jsou názory velmi odlišné, od úvah o nějakém daňovém zvýhodnění až

do té politiky dal, a vůči reálné politice, kterou strana, v níž je, musí občas dělat? Čili kde je ta hranice, kam až jste ochoten případně jít? Rozumíte mi? Rozumím. Bavíme-li se o mé části politické kariéry v roli ministra kultury, nikdy jsem nemusel řešit nějaké takové opravdu závažné dilema vůči vlastní straně nebo vůči vládní koalici.

resortu, jako je náš, očekávání často násobně převyšují možnosti. Je rolí ministra kultury se k tomu na straně jedné postavit tak, že přesvědčuje vládu, aby ty peníze vynaložila. Na druhé straně prostě nemůže, nesmí, a já to nikdy nedělám, slibovat nějaké vzdusné zámky, protože o to horší je potom reakce zklamaných aktérů, kteří měli nereálná očekávání.

Foto: archiv Památníku národního písemnictví – Muzea literatury

po návrhy na zcela konkrétní podporu lidí, kteří doteď působili z vlastního rozhodnutí jako OSVČ. Dobrat se k nějakému výsledku v následujících dvou letech nebude jednoduché.

Do jaké míry jste musel někdy řešit konflikt, který podle mého v sobě nese každý politik, tedy konflikt mezi jakousi loajalitou vůči principům, kvůli kterým se

Samozřejmě velmi často řešíme problémy, kde se musí pospojovat názory nebo nalézt kompromis mezi názory, které na začátku stojí hodně daleko od sebe. Typický příklad je zmiňované autorské právo, ale třeba teď také debata o tom, jak bude vypadat novela zákona o veřejnoprávních médiích. Vždycky panují velké rozdíly mezi tím, co bych myslel, že by mělo být, a tím, co může být. V tak podfinancovaném

Jste zhruba ve věku mých dětí. Myslíte, že už jste ve fázi, kdy můžete říct, že byste dneska udělal něco jinak? Že je něco, čeho ne přímo litujete, ale... jsou to ty „krásný ztráty“?

Takovou otázku jsem ještě nikdy nedostal. Ale nic mě nenapadá.

Nevadí! Díky za rozhovor. ☑